

Бондар Н. В.,*orcid.org/0000-0002-6768-5863*

кандидатка філологічних наук,

старша викладачка кафедри загального мовознавства та іноземних мов
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**Житник О. М.,***orcid.org/0000-0001-5397-8238*

студентка IV курсу

Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті проаналізовано особливості перекладу термінологічних одиниць економічної сфери у німецькомовному дискурсі. Актуальність обраної теми зумовлена потребою поширювати фахові знання щодо особливостей реалізації перекладу, оскільки його якість залежить від того, як філологи володіють мовними, граматичними нормами. Доведено, що переклад – це складний багатофакторний процес, пов'язаний із інтерпретацією лексичного змісту тексту мовою оригіналу, і подальше створення нового, еквівалентного базовому тексту, мовою перекладу. Мета перекладацької діяльності – встановлення еквівалентних взаємозв'язків між оригінальним і перекладеними текстами, тобто у їхній лексико-семантичній відповідності один одному. Указано на широкий спектр напрямків використання умінь і навичок сучасних фахівців-перекладачів. Стандартизація, уніфікація та гармонізація міжнародної фахової мови значно покращує результативність взаємодії економістів України, Німеччини й інших німецькомовних країн.

Окреслено специфіку перекладу німецькомовних термінів-комполітів, для яких характерні багатозначність і синонімічність. Простежено своєрідні труднощі під час перекладу іншомовних текстів, які виникають через логіко-семантичні процеси імплікації, експлікації, інкорпорації, диверсифікації і компресії семантичної структури німецьких економічних термінів.

Оприйвнено різні методи перекладу німецькомовних економічних термінів чи текстів загалом, зокрібно: транслітерацію, калькування, описовий метод. Окреслено перспективу подальшого вивчення німецькомовних текстових зразків.

Ключові слова: економічні німецькомовні терміни, методи перекладу, тексти економічного спрямування, безеквівалентна лексика, особливості перекладу.

Постановка проблеми. У фокусі пильної уваги мовознавців перебувають ключові результати процесу міжнаціональної інтеграції, а саме перекладацька діяльність у всіх її проявах, у різних типах дискурсів. Беручи до уваги активні глобалізаційні процеси, які відображаються у все більшій інтеграції економік різних країн, діяльність економістів у наш час не обмежується виконанням лише безпосередніх професійних обов'язків. Не менш важливими тепер вважаються також уміння роботи

з офіційними документами та навички вести якісне ділове спілкування, тому високоякісний переклад фахових іншомовних текстів перетворюється у невід'ємну складову частину функціонування вітчизняних компаній.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення лексичного значення термінів фахового спрямування – постійний об'єкт наукових досліджень провідних германістів України. До когорти останніх можна віднести О. В. Арт'омцева [1], Н. С. Ольховську [2], Т. А. Руденко [3], К. М. Яслинську [4] та ін. Питання комулятивності семантики німецьких термінів різних професій розглядали К. Норд [5], Р. Штолце [6]. Значна кількість українських і зарубіжних лінгвістів займалися вивченням структурних особливостей складних слів німецької мови (Г. Пауль, О. Бехагель, Е. Доналіс, Л. Ортнер, Х. Ортнер, М. Д. Степанова, Л. Ф. Омельченко, В. С. Вашунін, Г. О. Винокур, В. А. Карплюк та інші). Не зважаючи на масив напрацювань у галузі перекладу технічної та наукової термінології, переклад саме економічних термінів досліджено неглибоко. Тому досить **актуальним** є комплексне дослідження базових принципів здійснення перекладу німецькомовних текстів економічного характеру українською.

Мета – визначити й охарактеризувати особливості перекладу українською економічних термінів німецькомовного дискурсу.

Згідно з поставленою метою визначено **завдання** дослідження:

- 1) з'ясувати суть термінологічної роботи над іншомовними текстами;
- 2) описати основні лексико-граматичні особливості текстів економічного характеру у розрізі необхідності їх перекладу,
- 3) визначити та охарактеризувати головні способи перекладу економічних термінів у німецькомовному текстопросторі.

Для дослідження фактичний матеріал дібрано шляхом часткової вибірки зі зразків німецькомовних економічних текстів.

У праці застосовано власне лінгвістичні (семантико-стилістичний, дискурс-аналіз) та загальнонаукові (спостереження, зіставлення, узагальнення, систематизація, описовий) методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термінознавство – це наука, яка вивчає різноманітні терміни

та цілі терміносистеми. У фокусі уваги цієї галузі лінгвістичних знань – дослідження спеціальної лексики з точки зору її типології, походження, форми, значення, функціонування та використання, упорядкування й творення. На сьогодні виокремлюють різні трактування понять «термін» та «переклад». Зокрема, під економічними термінами прийнято розуміти повноцінні складові частини загальнолексичної системи сучасних літературних мов (англійської, німецької, української та інших), для яких характерні чіткі семантичні межі, однозначність визначення, окреслення регламентованості їх уживання, що відповідає вимогам фахової комунікації. У розрізі лінгвістики економічні терміни розглядають як лексико-граматичні одиниці мови, що використовуються й у системі загальнолітературної національної мови, і в системі економічної науки. Надмірний узаємозв'язок економічних явищ і понять та відповідних їм термінів можна пояснити тим, що упорядкування економічної термінології є неможливим без комплексного якісного наукового дослідження економічних понять, їхнього логічного аналізу і конкретизації при визначенні.

Переклад – це багатоаспектний процес, який потребує від фахівця володіння іноземною та рідною мовами, культурно-соціальними особливостями обох країн. Використання перекладу є допоміжним інструментом сприйняття та вивчення іноземного тексту. Правильний, якісний переклад професійних економічних текстів, володіння методикою перекладу, її грамотне застосування під час роботи з окремо взятим текстом дуже важливі.

Оскільки терміни за своєю суттю є специфічними мовними одиницями, то відповідно і до їх українськомовного перекладу з німецької є певні вимоги. Особливість перекладу термінів та текстів економічного характеру в цілому ґрунтується на важливості досягнення чіткої еквівалентності, при цьому під час перекладу необхідно забезпечувати збереження змістовної точності термінів оригінальної мови, забезпечувати повну ідентичність понять, що окреслюються дефініціями оригінальної мови та мови перекладу.

Отто Каде зауважував, що елементарною умовою успішної комунікації є тотожність кодів відправника і одержувача. До того ж коди учасників цієї комунікації ніколи не бувають повністю ідентичними [7, с. 4].

Будь-яка мова, визнана офіційною в країні, є відповідно мовою законодавства, адміністрування та судочинства. Виникає гостра необхідність перекладу іноземних професійних текстів державною мовою. Перед сучасними лінгвістами та мовознавцями постає завдання систематизації та стандартизації усієї існуючої економічної термінології, щоб для кожного терміна існувало лише одне єдине, чітко сформульоване визначення. Це дозволить забезпечити недвозначність та ясність спілкування фахівців, а також юридичну визначеність.

Доцільно зацентувати увагу на передумовах покращення процесу перекладу актуальної для сфери бізнесу термінології з німецької мови українською:

- часто різні терміни використовуються для позначення одного й того ж явища чи предмета;
- глобалізація вимагає зрозумілої й зручної для споживачів товарів і послуг мови;
- виникнення труднощів у взаємодії, пов'язаних із зростанням локалізації певних бізнес-процесів;

- потенціал економії витрат: мінімізування потреби в обговореннях через лінгвістичні трактування та зменшення загальних витрати на переклад;

- високі мовні стандарти, які визначає сучасність, є основою глобально впізнаного фірмового стилю компанії тощо [8, с. 4].

Особливість перекладу німецькомовних текстів економічного дискурсу українською тому, що відтворення лексичного потенціалу професійної економічної термінології відбувається не лише на основі контексту, але й з використанням перекладачем фонових знань і модальності як специфічних засобів трактування сутності явищ.

Для того, щоб здійснити переклад німецькомовного науково-економічного тексту, недостатньо мати досконалі знання німецької. Потрібно також володіти ще й фаховими економічними знаннями. Адже під час роботи з текстом перекладач досить часто зіштовхується з необхідністю підбору термінологічних еквівалентів словам німецького походження. Це пов'язано з тим, що німецька мова насичена складними словами-термінами. Іноді їх перекладають, використовуючи аналогічні за лексичним змістом прості слова, часом за допомогою різноманітних словосполучень або підбору лінгвістичних еквівалентів. Особливо значущо це під час роботи з текстами галузевої спрямованості, як наслідок фахівць-перекладач, який виконує переклад німецького автентичного тексту мусить добре володіти спеціальною економічною термінологією, щоб визначити правильні аналоги термінів. Науково-економічним текстам притаманні й інші специфічні лексико-граматичні відмінності, із-поміж яких можна виокремити:

- 4) наявність значної кількості наукової лексики, представленої суто економічними термінами;

- 5) наявність стилістичних відхилень від загальнолітературного шару мовних дефініцій. Особливо яскраво це простежено в офіційних документах;

- 6) існування скорочень та аббревіатур, переважну кількість яких використовують тільки в економічних текстах та документах. Як наслідок, для перекладу більшості аббревіатур перекладачеві варто звертатися зі словниками, довідниками чи пошуковими системами з метою кращого розуміння значення таких скорочень;

- 7) широке використання ідіоматичних висловів і фразеологічних поєднань, які вживаються у загальнолітературному шарі мови. Складність перекладу фразеологізмів полягає у неспроможності словників надати всі можливі варіанти їх трактування у економічному контексті. Зауважимо, що фразеологічні одиниці в економічних текстах прийнято перекладати нейтрально.

Сучасна перекладацька наукова сфера виділяє різотипні методи перекладу мовної одиниці, особливо якщо вона не має конкретного аналога в мові, якою здійснюють переклад. Як зауважує Н. С. Ольховська, з-поміж способів перекладу можна виокремити: транслітерацію, калькування, наближений переклад, елімінацію національно-культурної специфіки, описовий переклад, перерозподіл значення лексичної одиниці [2, с. 58–59]. Розглянемо деякі з них.

Метод транслітерації полягає у використанні перекладацького еквівалента, який є відтворенням його літер у письмовому перекладі, а в усному – згідно з усіма фонетичними правилами. Отже, транслітерація – це графічне відображення слова іноземного походження за допомогою літер алфавіту. За

свою суттю цей метод є запозиченням іншомовного слова, чого варто уникати за умови наявності вітчизняного еквівалента (*die Bank* – банк; *das Prozent* – процент; *das Marketing* – маркетинг; *der Kredit* – кредит; *der Aktionäre* – акціонер).

Калькування – метод дослівного перекладу лексичних одиниць, що уможливує переклад зі збереженням семантики досліджуваного слова. Його мета – переклад лексичної лакуни оригіналу шляхом заміни її складових частин лексичними аналогами в мові, якою перекладають. Калькування використовують, коли слова-реалії неможливо транслітерувати або переклад повністю передає зміст реалій. Метод калькування застосовано для таких економічних лексем: *die Materielle Güter* – матеріальні блага; *die Wettbewerbsfähigkeit* – конкурентоспроможність; *das Sonderziehungsrecht* – спеціальні права запозичення; *die Verpackungskosten* – видатки на пакування; *der Geldumlauf* – грошовий обіг. Зауважимо, що досить часто калькування поєднують із попереднім способом транслітерацією, прикладом є *die Geschäftsbank* – комерційний банк.

Описовий метод перекладу є досить красномовним, у цьому полягає і його недолік, адже дослівний переклад часто призводить до змістовних помилок. Саме тому цей метод перекладу рекомендовано використовувати там, де можна зазначити коротке пояснення (*die Ankerwährung* (досл. якірна валюта) – стабільна валюта держави, союзу держав, до якої прив'язують національні валюти інших країн; *das Ausgleichskonto* (досл. компенсаційний рахунок) – допоміжний рахунок, на якому протягом року відображають витрати за видами і статтями; *die Kollisionsklausel* (досл. умова про зіткнення) – умова про відповідальність страхувальника за збитки застрахованого судна на випадок зіткнення [3, с. 195–196].

Як було вже зауважено, однією з лексико-граматичних особливостей економічних текстів є наявність значної кількості скорочень та аббревіатур. Німецькі економічні тексти, порівняно з українськими, більш насичені різними термінологічними аббревіатурами. Німецькі економічні терміни з їх скороченими інваріантами мають еквіваленти в українській мові, але вітчизняні терміни експліковані без аббревіатур:

1. MA – [Markenartikel] – фірмовий товар.
2. Vrz. A – [Vorzugsaktie] – привілейована акція.
3. VZ [Vorauszahlung] – задаток; авансований платіж.
4. BLZ – [Bankleitzahl] – індекс банку (банківський код).
5. a.L.u.L.– [alle Lieferungen und Leistungen] – всі поставки та послуги.

6. ELSTER – [Elektronische Steuererklärung] – електронна податкова декларація.

7. ESt – [Einkommensteuer] – податок на прибуток.
8. RSt – [Rohstoffe] – сировина.

Під час українського перекладу фахових німецьких термінів із паралельними скороченнями не варто шукати еквівалент з аббревіатурою, оскільки перекладу підлягають тільки слова-терміни, що мають приховану семантичну структуру, яка завдяки семантичній диверсифікації стає перекладацьким еквівалентом [1, с. 244].

Висновки. Отже, ґрунтовне вивчення особливостей і методів перекладу текстів економічного характеру відчутно впливає на його результативність, оскільки правильне визначення сутності німецьких специфічних фахових термінів є першочерговим завданням для кожного перекладача.

Кожен із виокремлених способів перекладу (транслітерація, калькування, наближений, описовий переклади, елімінація національно-культурної специфіки, перерозподіл значення лексичної одиниці) має і переваги, і недоліки. Німецькомовні економічні тексти, порівняно з українськими, більш насичені різними термінологічними аббревіатурами. Перекладач, працюючи над тестом, досить часто зіштовхується з проблемою підбору термінологічних еквівалентів словам німецького походження, іноді використовуючи аналогічні за лексичним змістом прості слова, часом за допомогою різноманітних словосполучень або підбору лінгвістичних еквівалентів.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів студіювання особливостей перекладу термінологічних одиниць економічної сфери у німецькомовному дискурсі. Перспективу вбачаємо у детальнішому вивченні німецькомовних терміноодиниць, що, безумовно, сприятиме модернізації й нормалізації економічної термінологічної системи України.

Література:

9. Артгомцев О. В., Синегуб С. В. Особливості перекладу німецької економічної термінології українською мовою. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 32 (71). № 1. Ч. 2. 2021. С. 240–246. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-2/42>
10. Ольховська Н. С. Німецькомовна безеквівалентна лексика: способи відтворення українською мовою. *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*. Т. 10. № 2. 2019. С. 57–62. URL: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2019.02.057>
11. Руденко Т. А., Гаврилова І. М. Специфіка перекладу безеквівалентної лексики у німецькій мові. *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. № 12. 2019. С. 193–197. URL: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2019/NV_2019_12/41.pdf
12. Ясинська К. М. Деякі особливості перекладу фінансово-економічних текстів. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету «Педагогічні науки»*. Т. 3. № 5. 2017. С. 191–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_75%283%29_41
13. Nord Ch. Einführung in das funktionale Übersetzen: Am Beispiel von Titeln und Überschriften. Tübingen und Basel: Francke, 1993. 315 S.
14. Stolze R. Die Fachübersetzung: Eine Einführung (Narr Studienbücher). Narr Francke Attempto, 1999. 280 S.
15. Kade O. Kommunikationswissenschaftliche Probleme der Translation. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft. (Beihefte zur Zeitschrift Fremdsprachen 2). Hrsg. Albrecht Neubert. Leipzig: Enzyklopädie, 1968. 3–19 S.
16. Zentralverband Elektrotechnik und Elektronikindustrie (ZVEI) e.V. Fachverband Automation. Erfolgsfaktor Terminologie management: Nutzen, Kosten, Rentabilitätscheck. Zweite Auflage, Oktober 2014. URL: <https://www.zvei.org/presse-medien/publikationen/erfolgsfaktor-terminologiemangement-nutzen-kosten-rentabilitaetscheck>

Bondar N., Zhytnyk O. Specificity of translation of economic terms in German discourse

Summary. The article analyzes the peculiarities of the translation of terminological units of the economic sphere in the German-language discourse. The relevance of the topic chosen by us is due to the need to spread professional knowledge about the specifics of translation implementation, since its quality depends on how philologists possess linguistic and grammatical norms. It is proven that translation is a complex multifactorial process associated with the interpretation of the lexical content of the text in

the original language, and the subsequent creation of a new, equivalent base text in the language of translation. The goal of translation activity is to establish equivalent relationships between the original and translated texts, that is, in their lexical-semantic correspondence to each other. A wide range of directions for using the skills and abilities of modern translation specialists is indicated. Standardization, unification and harmonization of the international professional language significantly improves the efficiency of interaction between economists of Ukraine, Germany and other German-speaking countries.

The specifics of the translation of German-language composite terms, which are characterized by ambiguity

and synonymy, are outlined and characterized. Peculiar difficulties during the translation of foreign language texts, which arise due to the logical-semantic processes of implication, explication, incorporation, diversification and compression of the semantic structure of German economic terms, are traced.

Different methods of translation of German-language economic terms or texts in general are presented, including: transliteration, tracing, descriptive method. The perspective of further study of German-language text samples is outlined.

Key words: German economic terms, translation methods, economic texts, non-equivalent vocabulary, translation features.